

# TRIBUNA

REVISTĂ POLITICĂ ȘI CULTURALĂ

APARE SUPT ÎNGRIJIREA D-LOR :

D-r Constantin Bucșan, D-r Onisifor Ghibu și Gheorghe Popp

## CUPRINSUL :

- Gh. Popp . . . . Prizonierii români din Siberia  
 C. Bucșan . . . . Al Cazaban: De Sufletul Nemților  
 O. Ghibu . . . . Istoria Românilor din Transilvania în Fran-  
 țuțește.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

## CRONICI :

Doliu și vacanță.—Forțele austro-ungare.—Studentii și politica.—„Universul“ și colecta pentru Orfelinatul din Sibiu.—Orfelinatul din Sibiu.—Ardealul se roagă și așteaptă.—O mărturisire care ne face să înțelegem lipsa de patriotism a generațiilor de astăzi.—Încă un orfelinat în Transilvania.—Trigonometria lui Gheorghe Lazăr.—„Deșteaptă-te Române“ și „Marsilieza“.—Iuliu Maniu—ofițer austriac.—Greva studenților.—Cioclii literari.—Adevărul istoric asupra mitropolitului Meșianu.—„Tăcerea d-lui Goga.“—Încă o victorie ungurească la Viena.—Un institut economic germano-bulgar.—Belgradul sub unguri.—Dezbinarea Elveției.—„Ramuri“.—Reviste și ziare primite la Redacție.

REDACȚIA :

„LIBRĂRIA STĂNCULESCU“

Bulevardul Elisabeta No. 5

BUCUREȘTI



ADMINISTRAȚIA :

SOC. AN. „RAMURI“

Strada Liceului No. 5

CRAIOVA

PREȚUL 20 BANI

14178

---

---

**Pentru Orfelinatul  
românesc din Sibiu**

---

**A apărut:  
în 20.000 exemplare**

**Chestiunea protecției copiilor**

**— Ce s'a făcut în privința  
aceasta în Transilvania —**

DE

**Dr. Onisifor Ghibu**

**O broșură de 20 pg. Preț 20 bani.**

**INTREG VENITUL E DESTINAT PENTRU**

**Orfelinatul românesc din Sibiu**

Se procura poatedela autor, *București, str. Profetului 6.*

Comande sub 10 exemplare nu se primesc.

---

---

# „TRIBUNA”

REVISTĂ POLITICĂ ȘI CULTURALĂ SĂPTĂMÂNALĂ

## PRIZONIERII ROMÂNI DIN SIBERIA

Un ziar din Capitală ne-a amintit zilele trecute o mare datorie care a fost cu desăvârșire neglijată de România oficială ca și neoficială. E vorba de prizonierii români cari se află în Rusia și în majoritate, în Siberia.

Câți români din Austro-Ungaria se vor fi aflând astăzi în imperiul țarilor? Sunt oameni cari precizează cifre aproximative foarte ridicate; unii merg până la 80.000; cei mai mulți fixează numărul lor la 40—50.000.

Datele sigure de orice natură ne lipsesc cu desăvârșire. Un singur mijloc avem poate de a ne apropia de adevăr. Luând ca bază cifrele statisticele austro-ungare, românii formează cam  $6\frac{1}{2}$ —7% din totalitatea populației din monarhie. Admițând că între cei vreo 700.000 de prizonieri austro-ungari din Rusia, românii formează cam acelaș procent, cu riscul de a rămânea probabil sub realitate, vom dobândi o cifră minimă de 45—50.000 de oameni.

Iată o cifră respectabilă: un corp de armată întreg la dispoziția guvernului român în caz de război pentru Ardeal, o rezervă importantă într'o luptă grea și secătuitoare. Dar oare putem conta cu siguranță pe bunăvoința lor de a intra în caz de mobilizare în armata română? Iată o chestiune la care prea puțini s'au gândit. În România se socotește ca o axiomă fundamentală că îndată după prima zi de mobilizare a armatei, toți românii prizonieri vor zbura din Siberia și Rusia spre granițele Regatului.

Să ni se permită să ne îndoim de probabilitatea acestui lucru. Cine cunoaște viața internă a românilor din Ardeal și Bucovina știe că gradul de conștiință națională a țărânului român de peste munți nu este pretutindeni acelaș, ci diferă dela ținut la ținut, dela un comitat la altul, adesea chiar dela un sat la altul. Ținuturile Sibiului, Brașovului, Făgărașului, Bănătuț și Aradul sunt mult superioare ce-

lor! alte comitate prin gradul lor de maturitate politică. Lipsa de pregătire și de conștiință națională a Bihorului și a Maramurășului de pildă sunt proverbiale chiar și în Ardeal. Sălajul, Cojocna, Murăș-Turda, Solnoc-Dobâca, Turda-Arieșul nu se găsesc nici ele, cu unele excepții, pe o treaptă mult mai înaltă a pregătirii politice. În grădina vieții noastre naționale din Ardeal, aceste vaste ținuturi au fost totdeauna partea necultivată, partea de paragină improductivă și stearpă sub raportul cultural și politic. Viața noastră publică s'a răzimat aproape în întregime pe jumătatea de sud a blocului etnic din Transilvania. E caracteristic de pildă că aproape toate centrele mai importante ale românismului, afară de Beiuș, Năsăud și Gherla — puncte mici și slabe — sânt așezate la sud de linia Murășului. Brașovul, Sibiu, Blajul, Orăștia, Hașegul, Lugojul, Caransebeșul sânt în sudul românismului, pe când Aradul e lipit de malul drept al Murășului.

Este firesc ca situația aceasta de inegalitate de educațiuni politice să se răsfrângă și în tabăra românilor aruncați de valurile războiului în șesurile Siberiei. Sânt și între ei mulți țărani deștepți, luminați și doritori de a intra cât mai curând în rândurile armatei române spre a trece Carpații. Dar numărul masei inerte, inconștiente sau conștientă pe jumătate nu poate să fie prea mic, cu toată opera de trezire politică pe care vor fi săvârșit-o și asupra ei evenimentele ultimilor 20 de luni. Ce am făcut pentru trezirea acestor oameni în timpul lungii lor captivități? Cine s'a îngrijit de hrana lor sufletească? Gândindu-s'a cineva să se folosească de timpul acesta spre a-i pune în curent cu tot ce se petrece în lumea românească, cu tot ce a frământat de 20 de luni sufletul nostru de aici și cu tot ce s'a petrecut peste munți în absența lor? Unde este spitalul românesc, unde sânt echipele de medici și de surori de caritate din România cari să facă pe lângă o operă sanitară și una sufletească dându-le românilor prizonieri mângâierea că nu sânt părăsiți și uitați de frații cu cari alături vor trebui să lupte pentru pământul lor? Și unde sânt cărțile și ziarele ce ar trebui să se trimeată românilor, unde sânt propagandiștii cari să ducă știri și speranțe noi sufletelor pierdute în imensitatea siberiană?

Toate astea nu s'au făcut. O mare neglijență ne apasă ca o grea răspundere pe noi pe toți: pe românii din Regat și pe noi refugiații cari, în nădejdea unei apropiate intrări în acțiune, nu au agitat chestiunea. Să încercăm acuma să îndreptăm măcar în parte

greșala noastră. Să începem o propagandă prin presă și chiar prin întruniri. Se cere Guvernului, care și el s'a dezinteresat într'un mod vinovat, ca să se îngrijească de acuma de marea problemă a prizonierilor români din Siberia și Rusia. El are mijlocul de a stabili, prin o intervenție pe lângă guvernul rus, numărul și distribuția geografică a românilor prinși în imperiul moscovit. El are puțința de a finanța o acțiune de propagandă printre ei prin broșuri, prin ziare și prin conferințe. Tot el poate să obție izolarea lor de restul prizonierilor austro-ungari și germani și concentrarea lor în 2—3—6 tabere mari, apropiate de granițele Regatului. S'ar înlesni contactul nostru cu ei și s'ar pregăti transportarea lor în Regat, în momentul mobilizării. Cei peste o sută de mii de cehi prizonieri în Rusia au de mai bine de un an un ziar cehesc condus de d. Bohdan Pavlu, poetul prim-redactor al ziarului *Narodny Listy* din Praga. Să nu fim în stare să facem și noi acelaș lucru? De altfel ziarul *Liberitatea* al părintelui Moja care a reapărut la București ar putea și el să fie o lectură foarte bine venită pentru bieții prizonieri români. Câți din ei au fost cetitorii lui recunoscători și entuziaști încă acasă în Ardeal. Dacă ne-am îndeplini această mare datorie, situația sufletească și poate și materială a fraților noștri din Siberia s'ar schimba în mod radical. Scrisori primite dela unul din ei ne zugrăvesc în cuvinte mișcătoare adâncă descurajare și demoralizare ce stăpânește în sufletele lor. „Înbătrânim și încărunșim fără de vreme ne scrie un intelectual. Vremea se așează peste noi lună cu lună poate an după an. Ne pierdem aici cel mai frumos timp al tinereții. De nicăieri niciun semn de izbăvire, nicio perspectivă de sfârșit apropiat nu se arată. Ne-am pierdut vochea veselie, dorul de viață, o adâncă melancolie ne cucerește și ne întunecă întreaga ființă“. Sânt cuvinte sfâșietoare care ar trebui să miște pe oricine. Ceva pentru acești nenorociți trebuie să se facă. Guvernul nostru, dacă nuși societatea românească au datoria să se intereseze de soarta lor. Ce face, unde este Liga Culturală? Iată o problemă importantă care trebuie agitată mercur până la dobândirea unei soluțiuni. Ea este chemată să umple în chip folositor zăbava stearpă a lungii și oțicasei noastre neutralități.

Gh. Popp.

## O PAGINĂ DE LITERATURĂ

— Al. Cazaban: De suietul nemților —

Războiul, cu furtunile lui, trebuia să atingă și viața noastră literară. Dar, în loc să aprindă în ea flacăra unor credințe noi, primenitoare și fecunde, a văduvit-o și de ce era adevărat și viu în slăbul ei organism tânăr.

De odată cu cel dintâi bubuit de tun, câțiva dintre scriitorii noștri cu nume și cu un trecut literar, s'au aruncat în vârtoarea luptelor politice. Fiecă au fost însufleșiți de căldura unei convingeri, fiecă s'au lăsat călăuziți de tainice și vinovate legături interesate, ei s'au adâncit în politică cu toată puterea talentului și cu tot belșugul de patimi îngrămădite în ființa lor atât de impresionabilă, — uitându-și aproape cu desăvârșire de îndatoririle literare. Desigur, că nu va putea să conteste nimeni frumusețea operei naționale, săvârșită mai ales de aceia dintre scriitorii români cari au pornit, astfel, la o luptă nouă, cu gând bun și cu sufletul curat. Dar, oricât de mari ar fi meritele lor politice, ele nu vor acoperi pierderile suferite de literatura noastră, care a trebuit să se lipsească, tocmai în aceste vremuri, de talentele ei cele mai sigure și mai viguroase.

În schimb, scriitorii cari au rămas credincioși îndeletnicirilor lor literare, n'au știut, ori n'au vrut să smulgă vieții acele accente necunoscute până acum, cari ar fi dat literaturii românești un avânt nebănuit și ar fi prefăcut-o în cesace trebuia să fie: izvorul de înalte îndemnuri și oglinda adevărată a zbuciumului unui popor în ajunul înlăptuirii aspirațiilor sale. Într-o vreme, când trupul neamului românesc sângerează din mii de răni și un murmur de durere și de revoltă se desface amenințător dela Mare până la Tisa, se pare, că scriitorii noștri nici nu mai trăiesc pe pământ. Ca niște veritabili cetățeni cumiși și pașnici ai României neutrale, ei au continuat să-și soarbă svarțul, în liniște, și să toarcă mai departe firul visurilor începute de mult, în timpuri de pace, despre grațiile cine știe cărei fecioare blonde... Și ce palide, triste și ticăloase sânt aceste visuri în lumina pe care o fulgeră deasupra noastră cutremurul prelung al războiului, pe moarte și pe viață, dintre toate neamurile din lume.

În atmosfera asta de înăbușitoare și groznică neutralitate literară, volumul d-lui Al. Cazaban, *De sufletul nemților*, e un rar prilej de sărbătoare.

D. Cazaban nu face politică militantă. Dar, ca un suflet plămădit întreg din sufletul acestei țări, d-sa simte că e dator — mai ales între împrejurările de azi — să-și întrebuițeze talentul în folosul națiunii sale. O adevărată operă literară trebuie să fie, azi, mai întâi națională. Și de-aceia, oricât s'ar fi pasionat altădată de scenele de vânătoare și de ridicolul adânc omeneșc care se desprinde dintr'o societate în formațiune, ca a noastră, scriitorul Cazaban înțelege, că alte probleme se impun acum, mai vii, mai arzătoare, mai mari, pe lângă care condeiul său nu poate trece fără să le cerceteze și să le cuprindă în vestmântul artei.

Dela începutul războiului, d. Cazaban e primul scriitor român care se coboară în adâncul vieții noastre reale, izbită de toate părțile și frământată de valurile nizuinelor politice. Și, prin volumul d-sale, pentru prima oară intră nemții în literatura românească... Se va zice: Ce au nemții cu sufletul nostru? Cum ajung ei, la noi, în literatură? — Și totuși, de un an și jumătate nu facem altceva, decât să ne războim cu acești nemți. Ei au umplut țara cu cărți, cu ziare, cu cumpărători de conștiințe. Ei au mințit și au zăpăcit mințile, încercând să ne sperie și să ne înșele cu spectrul unui ideal integral. Teama de propagandă lor fără rușine s'a prefăcut în grija noastră de toate zilele. S'au scris mii de articole și s'a arătat prin zeci de manifeste, semnate de oameni politici cu autoritate, primejdia acestei propagande, dar degeaba. În fiecare zi se mai găsește câte un naiv care cade în cursa întinsă de nemți...

Și iată, că apare, în slăbșit, un scriitor subțire, un adânc cunoscător de oameni, care va străbate în cuibul acestor nemți infrișoși, și ni-i zugrăvește acum așa cum sânt, în câteva pagini sobre, clare, puternice, pline de-o ironie și o vervă drăciască. Și deodată ne trece pe dinaintea ochilor tot ridicolul aceluia neam de oameni mândăcioși, grosolani, corupți fără o inteligență superioară; dar muncitori, obraznici și veșnic aplecați asupra registrelor lor pline de socoteli și de afaceri cari nu ne-ar putea amăgi, dacă nu am fi obișnuiți să ne pierdem cumpătul în fața oricărui călător strein. În realitate, nu nemți, ci noi sântem ridicoli, cu naivitatea noastră, cu lipsa de orientare și veșnica tendință de a parveni în orice chip.

Si aici ne dispare zâmbetul de pe buze. D. Cazaban nici nu vrea să ne facă să râdem, cu toată verba spirituală și cu toate situațiile de ridicol, prinse cu o îndemănare de maestru în aceste câteva pagini strălucite. Ironia și gluma se desfac aici

dintr'un fond foarte serios, din sufletul unui artist-patriot adânc îngrijorat de soarta țării sale, care zâmbește ca să-și ascundă durerea...

D. Cazaban nu ne obosește cu descrieri lungi. Nu stăruiește și nu caută să ne convingă. Inzestrat cu o mare putere de pătrundere, d-sa prinde, cu mijloacele cele mai firești, nota dominantă care, singură, explică o atitudine și lămurește un suflet. Schițele d-lui Cazaban apar ca niște luminoase proiecțiuni de cinematograf în care se perindă, repede una după alta, toate victimile caracteristice ale neutralității noastre. Dureroase, dar adevărate documente omenești (și românești) de pe timpul războiului universal: scriitorul bolnav de ambițios care se vinde numai în speranța, că scrierile sale vor fi apreciate de aci încolo cel puțin printre nemți, dacă Francezii și Românii n'au știut să le aprecieze; profesoara care — pentru a face pe placul revizorului germano-fil — se convertește de pe-o zi pe alta, și predică elevelor sale, în școală, că tot din Germania vin și... cai normanzi; profesorul de chimie care se topește de dragul nemților, fiindcă a studiat chimia la Berlin...

Și iată că ceea-ce n'au fost în stare să facă oamenii de stat, cu manifestele lor patriotice, îndeplinește acum un scriitor. Inchegând o operă literară din unețirile străinilor, prin ea ne arată, în în acelaș timp, și taina pe care se reazămă succesul acestei unețiri. Nenorocirea nu ne vine nici odată de la alții, ci numai de la noi. Nu propaganda germană e de vină, dacă de un an și jumătate ne zbatem într'un cadru de corupție. De vină suntem noi, cu lăcomia după bani, cu ambițiile noastre nemăsurate, cu slăbiciunea, superficialitatea și servilizmul nostru. De vină este starea asta pe loc, cu care nu se poate împăca firea noastră nestatornică, și care înlesnește, printre atâția oameni naivi, orice muncă ascunsă de distrugere și de zăpăcire.

D. Cazaban a avut să scrie o satiră, și s'a trezit fredonând cântecul lugubru al neutralității noastre.

Lăsăm în sarcina criticilor literari onoarea de a analiza valoarea literară a schițelor d-lui Cazaban. Noi am ținut să indicăm aici însemnătatea lor politică, cerând toată simpatia scriitorilor noștri pentru acest scriitor român care, într'o vreme de generală rătăcire literară, a știut să treacă, singur, cu gluma pe buze, dar cu toată căldura convingerii în suflet, pe drumul idealului.



## ISTORIA ROMÂNILOR DIN TRANSILVANIA IN LIMBA FRANCEZĂ

*Histoire des Roumains de Transylvanie et Hongrie, par N. Jorga: București, 1915—1916, 2 vol. (412+402 pg.) Un volum 3.50 lei.*

La 1837 câțiva diplomați francezi, călătorind spre Rusia meridională și spre Crimeia, au trecut în drumul lor și prin Ungaria, Muntenia și Moldova. Cu ei călătorea și excelentul observator al naturii și al vieții, pictorul Raffet, care trecea în carnetul său schițe despre tot ce li se părea nou, frumos și caracteristic în cursul călătoriei.

Nu ne interesează aici întreg voiajul acestor oameni descris mai târziu, la 1848, într'un volum mare împodobit cu planșe de o execuție artistică admirabilă. Vom releva un singur moment caracteristic care ne privește pe noi. Trecând prin Bănatul românesc călătorii francezi rămân isbiți de rânduiala pe care o întâlnesc acolo la tot pasul. Un grup de copii români care tocmai pleacă dela școală spre case, în rânduri frumoase de câte doi, le storce admirația prin înfățișarea copiilor, prin bunul simț pe care-l dovedesc și prin limba pe care o vorbesc.

Era atât de fermecător pentru acești occidentali tabloul acesta, în cât Raffet l-a și desemnat îndată, dându-l mai târziu, într'o admirabilă execuție, alături de multe alte vederi din călătorie, în frumosul volum apărut la 1848.<sup>1)</sup> Iată și textul care întovărășește această planșă:

*«Copii unguri (!) ieșind din școală. — Iată o ieșire din școală.*

Dar ea nu e o goană nebună, nu e o explozie sgomotoasă, o revărsare turbată de sălbatici din Asia, scăpați de oribila constrângere impusă de disciplina din școală. Să lăsăm pe seama penelului lui Decamp acest soi de elevi de silitră; în cazul nostru e vorba de copii cuminiși și așezați, și de o mică școală bine întocmită. În acest Banat miraculos, școala însăși e un model de disciplină și de rânduială. Priviți acești copii drăguți! Cum le ghicești îndată vioiciunea și veselia, cu tot aerul lor de gravitate și stângăcie. Aparența aceasta magistrală li-o dă mai ales portul lor, care e identic cu al oamenilor mari. Impoziționați în acest chip ei sunt niște țărani în

1) Voyage dans la Russie meridionale & la Crimée par la Hongrie, la Valachie & la Moldavie, executé en 1837 sous la direction de M. Anatole de Demidoff., dessiné d'après nature et lithographie par Raffet, Paris, 1848...

miniatură. Mai adăugați că acești mici savanți vă salută în mod polițicos și că vă vorbesc latinește, — dacă, bine, înțeles, D-voastră, călătorilor din Apus, cu câte 8 — 10 ani de studii universitare, vă dă mâna să vorbiți cu ei în această limbă! — De altfel limba latină se mai întrebuințează încă și astăzi prin părțile acestea. Acesta e idiomul preferit de știință și de jurisprudență și toți cari au primit o oarecare instrucție în această limbă, se servesc de ea cu o egală ușurință, întrebuințând bine înțeles și un număr oarecare de barbarisme».

Ce caracteristic! Călătorii francezi dela 1837, trecând prin Banatul românesc, îi cred pe țărani români unguri, și limba pe care o vorbesc ei, o socotesc drept limbă latinească învățată de unguri în școală și vorbită cu oarecari barbarisme!

În adevăr, de unde să fi știut ei că Banatul e locuit de frați de-ai lor, și că limba pe care o vorbesc aceia, e o limbă soră cu a lor? Pe vremea aceea nu se știa în Europa că Ungaria cuprinde la 2 milioane de Români, cu un vechiu trecut de suferințe, de lupte și de nădejdi.

Astăzi oare știe Europa mai mult decât știa acum 80 de ani despre noi? De sigur că ne-am înșela, dacă am crede că ea are despre viața Românilor din afară de Regat mai mult decât o simplă idee generală, foarte vagă și adesea cu totul nebuloasă. Și vina nu e a Europei, în prima linie. Ea n'are de unde să ne cunoască mai de aproape, și n'are nici interesul direct să ne cunoască. Sunt așa de puține scrieri străine despre Românii din afară de Regat și ele sunt așa de puțin răspândite, în cât indiferența cu care întâmpină lumea străină chiar și astăzi pretențiunile noastre naționale, e cu totul explicabilă.<sup>1)</sup> Nu există nici astăzi măcar o singură carte serioasă, scrisă în vreuna din limbile europene, în care să se dea o icoană completă și obiectivă a situației Românilor din afară de Regat din punct de vedere istoric, geografic, politic, economic și cultural...

Istoria Românilor din Transilvania și Ungaria, publicată de curând de d-l *N. Iorga* în limba franceză, vine să umplă o parte a acestui mare gol. Ea face posibilă celor cari o vor citi, cunoașterea vieții bimilenare a Românilor din Transilvania, înlesnind în acelaș

<sup>1)</sup> Într-o broșură apărută de curând, a d-lui *Louis Léger*, membru al „Institutului de Franța”, intitulată: *La liquidation d'Autriche-Hongrie*. (Paris, 1916, se vorbește numai despre Boemi, Slovaci și Sârbi! Despre noi se face doar o scurtă amintire în Prefață, spunându-se că România are drept la moștenirea Transilvaniei.

timp și tragerea unei încheieri indispensabile din punct de vedere politic actual.

De sigur că ar fi fost mai logic, ca istoria Transilvaniei să o scrie un Transilvănean, care cunoaște mai deaproape viața românească de acolo, cu toate laturile ei și care cunoaște și pe celelalte popoare conlocuitoare, a căror limbă o înțelege și o vorbește. Numai cât un Român, care, pe lângă aceste din urmă calități, ușoare de găsit, să aibă și toate calitățile unui mare istoric,—din nenorocire n'am avut și n'avem nici astăzi în Transilvania. Am avut de sigur în trecut și avem și astăzi acolo câțiva dibaci și sânguincioși cultivatori ai științei istorice, dar împrejurările nefavorabile i-au împiedecat de a se dedica cu totul acestor preocupări superioare, care presupun condiții de dezvoltare de altă natură. Un *A. Papiu Ilarian*, care a încercat să scrie la 1852, când era abia de 24 de ani, istoria Transilvaniei, era lipsit de o pregătire istorică sistematică, pe care nu și-a putut-o câștiga nici mai în urmă din cauza preocupărilor de altă natură, pe cari le-a îmbrățișat. Un *G. Barițiu*, care a strâns o viață întreagă ca o albină harnică un bogat material istoric de mare însemnătate, a fost împiedecat de greutatea vieții naționale contemporane de a se dedica exclusiv cultivării istoriei, pentru care poate că îi lipsea și concepția înaltă și cultura istorică științifică absolut trebuitoare unui mare istoric. Un *Dr. A. Bunea* a început să scrie târziu și a îmbrățișat abia câteva epoci din istoria bisericii greco-catolice. Un *Dr. Ilarion Pușcariu* s'a mărginit și el numai la unele părți din istoria bisericii ortodoxe. Istoricii din generația mai tânără, în fruntea cărora stă părintele *Dr. I. Lupas*, deși îmbrățișează probleme istorice mai complexe, totuși până astăzi s'au mărginit la monografiile istorice, evitând încercările mari de sinteză. Imprejurările de viață din Transilvania îi împiedecă și pe istoricii de astăzi de a putea da accia ce ar trebui. În lipsa unei universități românești sau cel puțin a unei catedre de istorie românească, pe care s-o ocupe unul dintre istoricii de valoare, și în lipsa unei Academii—singurele instituții unde se poate cultiva în mod serios știința, Ardealul e condamnat la o anumită sterilitate pentru cere, de sigur, că nu pot fi făcuți răspunzători sânguincioșii istorici din trecut sau de azi, a căror muncă nu e numai chestie de osteneală, ci și chestie de jertfă și de jertfă.

În astfel de împrejurări a fost un noroc că ceiace nu se putea face în Transilvania, s'a făcut în România. D-l N. Iorga era de mult

indicat pentru rezolvirea acestei probleme. De aproape două decenii d-sa, cu cunoscutele-i putere de muncă, urmărește de aproape istoria și viața Românilor din Transilvania, publicând o serie întreagă de lucrări valoroase asupra lor. («Sate și preoți din Ardeal», «Documentele Bistrișii», «Brașovul și Românii» ș. a.), și strângând atât de prin arhivele țării, cât și de prin satele Ardealului, pe cari le-a străbătut la 1905, într'o călătorie de câteva luni, o uriașă cantitate de material nou foarte prețios. Colecția d-sale de «studii și documente» cuprinde mii de pagini relative la istoria Transilvaniei. Pe lângă acestea, d. Iorga a urmărit viața Românilor din Ardeal în mod sistematic în mai multe opere mari ale d-sale. În marea Istorie a poporului românesc, publicată la 1905 în limba Germană, istoria Ardealului e tratată ca o parte integrantă a istoriei neamului românesc întreg. Tot astfel e tratată în «Istoria bisericii române», în «Istoria literaturii religioase» și în «Istoria literaturii românești» (5 vol.)

Asfel, d. Iorga, deși nu e ardelen și n'a trăit multă vreme acolo, deși nu posedă nici limba ungurească în care sunt publicate multe scrieri istorice a căror cunoaștere ar fi necesară, era, pentru moment, singurul om în stare să întreprindă scrierea unei istorii a Ardealului. Dacă d-sa nu cunoaște decât în parte bogata literatură istorică ungurească, în schimb cunoaște mai bine decât ori cine istoria românească cu care cea ardelenescă stă în înțime legături, ignorate aproape cu totul de istoricii de până acum ai Ardealului și cunoaște istoria universală, prin prisma căreia privește cât se poate de obiectiv întreaga viață a neamului nostru. Acestea sunt cele două mari avantagii ale operei d-lui Iorga: că nu privește istoria Românilor din Ardeal izolată, ci în legătură cu a celorlalți români, cu cari adeseaori a fost una, și, a doua, că n'o privește din punctul de vedere strâmt al unui egoism național pe care istoria universală nu-l admite, ci din acela al unor criterii generale și universale.

La 1915 d. Iorga a publicat; pe baza unor cursuri ținute la universitatea din București, istoria Românilor din Ardeal în 2 volume mari (460+291 pg.), în cari se cuprindea pentru întâia oară întreaga istorie a Românilor de sub coroana sf-tului Ștefan.

Inegale ca redacțiune, întrucât volumul I e mult mai documentat și mai complex decât al doilea, această scriere presupune multe lucruri cunoscute, din care cauză cetirea ei e cam anevoioasă pentru aceia cari nu cunosc viața din trecut a Ardealului. Unora poate să le pară pe alocurea chiar lipsită de interes, întrucât ea nu vorbește numai de evenimentele politice, cari sunt destul de puține

și de neînsemnate, ci consideră și viața bisericească, economică și culturală, care pentru cei mai mulți cetitori e un teren puțin atrăgător.

În realitate, așa cum se prezintă ea, e cea dintâi sintetizare a întregii vieți ardelenesti din trecut, cu toate laturile ei, chiar și părțile ei, destul de numeroase, în care anumite stări de lucruri sunt redată prin simple ipoteze subiective. Această istorie e interesantă și instructivă în același timp. 1)

După ce istoria Ardealului a fost gata în românește, d-lui Iorga i-a venit ideea fericită de a da și o ediție franțuzească a ei, care să poată ajunge în mâinile străinilor. Această ediție s'a făcut repede, dată fiind odată ediția românească. Totuși ea nu e nici pe departe o traducere a ediției acesteia, ci e în mare parte o prelucrare cu totul nouă a aceluiaș material. Adresându-se marelui public străin din Europa, cartea trebuia scrisă așa, ca și acel cetitor care nu știe nimic despre România din Ardeal, să o poată citi cu folos și cu plăcere. Pe lângă aceasta ea trebuia scrisă și cu cea mai desăvârșită obiectivitate, fiind o carte de știință, iar nu un mijloc de propagandă politică tendențioasă. Reducând deci cele 41 de capitole din ediția românească la 27 de capitole, împărțite mult mai bine, în ediția franțuzească s'a păstrat tot ce era neapărat necesar din punctul de vedere al adevărului și al sistemului istoric, omițându-se sau reducându-se părți și chestiuni cari din punctul de vedere al istoriei universale n'aveau importanță. Într'o formă foarte limpede și mult mai ușoară de urmărit decât în românește, se succedează pas de pas în paginile celor două volume, istoria Românilor din Ardeal, expusă într'o formă demnă și cât se poate de obiectivă, ceea ce cred că vor trebui să recunoască, în general, chiar și istoricii unguri.

Asupra cetitorului român ea face impresia uneia din cele mai bine și mai frumos scrise cărți ale d-lui Iorga. Cred că străinii cari o vor citi-o, se vor alege cu cunoștințele necesare de istorie a Ardealului și că se vor recunoaște și calitățile riguros științifice ale ei.

Publicarea acestei istorii în franțuzește era o adevărată necesitate națională. De aici încolo nu se vor mai putea plânge străinii că le lipsesc cu totul izvoarele de informație asupra Românilor din Ardeal.

Dacă pe lângă această carte s'ar mai publica în franțuzește și o a doua carte serioasă asupra Ardealului, din punct de vedere geografic, politic, cultural și economic, s'ar face un serviciu neprețuit chestiunii naționale.

Pentru munca depusă cu alcătuirea istoriei Ardealului, d-lui Iorga nu are dreptul numai la recunoștința Ardelenilor, pe cari prin această carte i-a introdus în Europa, ci la a întregului neam românesc, pe care l-a servit deopotrivă.

O. Ghibu

---

1) Despre vol. II vezi darea de seamă în „Tribuna”, 1915, N-r. 3.

## CRONICA

Politice și Culturale.

**Doliu și vacanță.**—Cu prilejul morții adânc regretatei Regine Elisabeta, toate autoritățile, inclusiv școlile, au luat vacanță de Joi până Luni. Nu știm dacă astfel de lucruri se obișnuiesc în alte țări, credem însă că chiar dacă se obișnuiesc, zilele de doliu, cel puțin pentru sufletele de mii de elevi de școală, sunt aliceva decât simple zile de vacanță, ca oricare alte zile de acest fel. Ele trebuie să fie prilejuri de profundă educație-națională și religioasă. Alt ceva ar fi fost, dacă elevii ar fi venit și în zilele de doliu la școală, unde să li se fi vorbit tot timpul despre marea răposată; să se fi făcut lecturi din multele și admirabilele Ei scrieri, să li se fi prezentat întreaga viață de fapte și de suferințe... Și altceva ar fi fost dacă toate școlile s'ar fi dus pe urmă, sub conducerea dascălilor lor, să o vadă pe marea dispărută pe Cafafale, și apoi, dacă de acolo s'ar fi dus la vre una din multele biserici goale ale Capitalei unde să fi asistat la o slujbă religioasă care să le înalțe și să le întărească inimile.

Așa ar fi avut înțeles o întrerupere a activității școlare conform programei. Dar așa, cu vacanță de nelucrare și de vagabondaj—a fost un lucru rău mai mult.

În ziua înmormântării, când cortegiul mortuar trecea pe calea Victoriei, am văzut elevi de liceu cari nu și-au scos pălăria din cap în fața carului mortuar, a M. S. Regelui, a A. A. L. L. Regale principele Carol și Nicolae. Și când treceau Drapelulele Țării, ei se uitau la ele ca la niște simple zdrențe...

Educația patriotică nu e o simplă frază. A lua o simplă vacanță, nu înseamnă doliu patriotic, ci înseamnă o nouă crimă națională, adăogată, la cele multe de până aci.

**Forțele austro-ungare.**—Un ziar englez publică un foarte amănunțit și documentat bilanț al forțelor armatei austro-ungare. După socotelile ziarului englez, Austro-Ungaria ar fi pierdut până acum cu totul 3,180,000 oameni, dintre cari aproape un milion prizonieri.

Armatele austro-ungare care se află azi pe toate fronturile de luptă se urcă la cifra de 2,200,000 oameni, și anume: pe frontul rusesc 1,200,000, pe frontul italian 800,000, iar pe frontul balcanic 200,000.

În rezervă, Austro-Ungaria nu mai are acum decât 350,000 oameni. Adăogând și contingentul 1918 și veteranii până la 55 ani, se poate ajunge la 1 milion 300 mii. Dar acest 1,300,000 de soldați, cari constituie ultimele rezerve ale Austro-Ungariei și cari epuizează și contingentul 1918, în majoritate compuse din bătrâni între 45—55 ani și dintre cari mulți fiindăltădată supuși examenelor medicale au fost găsiți incapabili să poarte armele. Un astfel de material este cu desăvârșire lipsit de orice valoare militară.

Și când te gândești, că se mai gădesc Români cari pretind să luptăm alături cu o astfel de armată împotriva forțelor inepuizabile ale Rusiei...

**Un institut economic germano-bulgar** din inițiativa și sub patronajul Regelui Ferdinand al Bulgariei s'a înființat de curând la Berlia. Scopul lui e strângerea relațiilor economice între cele două țări. Organizațiile și măsurile menite să servească aceluiaș scop se îndeseșc tot mai mult.

Oricât le-am considera cu zâmbetul ironic al îndoielilor noastre, ele cuprind totuș un element ce nu se poate să nu ne îngrijoreze: oamenii aceștia, își scontează de pe acuma victoria cu o fermitate și cu o siguranță înfricoșătoare.

„*Tăcerea d-lui Goga*“. Revista „Ramuri“ de la Craiova se întreabă printr'un articol bine scris și greșit motivat, — de ce face d. Goga? Eminența revistă greșește, când afirmă, că ar fi sosit vremea, pentru d. Goga, să evadeze din colivia în care l'au închis politicianii noștri.. Cuvântul e de spirit—și, totuși d. Goga nu va evada de nicăiri, pentru simplul motiv, că d. Goga o singură dată a fost închis în colivie, la *Seghedin*, de unde n'ar fi putut să evadeze, iar în țara Românească, oricâți politiciani ar fi, nu există colivie care să-l închidă pe d. Goga, ori pe vre-un alt Ardelean cu sufletul și convingerile d-sale.

Dar de ce face acum d. Goga? — Asta se va vedea peste câte-va zile, când va apare un *nou* volum de poezii: *Cântece fără țară*, care va însemna o mare și înbucurătoare surprindere pentru toată lumea românească.

*Studentii și politica*.—Senatorul Dr. N. Bărdescu a ținut să inflezeze unele aberații ale ziarului studentesc „Fulgerul“. Dacă făcea numai atât, și aceasta fără intenții de nemțofilism, făcea totuși un lucru de prisos. Ziarul „Fulgerul“ își primește singur pedeapsa greșelilor sale în indiferența cu care este primit și în slabul răsuneț ce trezește. Nu trebuia deci să i se facă cinste unei discuțiuni parlamentare. Dar d. Dr. Bărdescu a mers mai departe. D-se a crezut că interesul politicii germane e ca să se tăgăduiască studențimii chiar dreptul de a face politică. D-le doctor, de ce nu încerci să susții această teorie în Germania, ca să vedem ce primire îți s'ar face în patria studenților-cetățeni, a așa zișilor *Akademiŝche Bürger*?

*Belgradul supt Unguri*.—Noua administrațiune ungurească a Belgradului a făcut un recensământ al populației. Capitala sârbească avea înainte de război cam 100.000 de locuitori. Acum s'a găsit cu totul 52000 de persoane în care probabil a intrat și numeroasa garnizoană austro-ungară-germană. Nu se poate spune că Belgradul și Serbia nu înfloresc supt călcâiul maghiaro-german.

*Dezbinarea Elveției*. — Se anunță din Berna că achitarea colonnelor Egli și Wattenwyl a stârnit o vie agitație în Elveția și mai ales în cantoanele de rasă franceză. O demonstrație sgomotoasă a avut loc la Friburg, unde un orator a declarat că râul Sarina care până acuma a unit Elveția de Nord (germană) de Elveția de Sud (franceză) va despărți de acum cele două neamuri.

*Orfeliatul din Sibiu* a trezit în Transilvania un puternic spirit de jertfă. Celor de aici, cari cred că în România s'a făcut un lucru deosebit de mare prin colectarea sumei de 120.000 lei, le opunem jertfa unui singur sat din Transilvania, care a dat peste 30.000 coroane. Acest sat e Sălișteștea, de lângă Sibiu.

Exemplul ei a determinat la jertfă și alte sate.

*Ardealul se roagă și așteaptă.*—In „Poșta redacției” a „Românului” din Arad (nr. 35), dăm peste câteva rânduri trimise poetului Arom Cotruș, care e soldat în armata austriacă. Rândurile acestea ne desvelesc soarta unei poezii semnificative a poetului, care poezie a fost interzisă de cenzură. Acum se publică aci două versuri, cari reoglindesc starea sufletească a întregului Ardeal, care și astăzi, după o neutralitate de 19 luni a României, e tot cea dela începutul războiului.

*Și dacă vânturi trec spre soare—apune,  
Peste pământul tău se schimbă'n rugăciune. —*

Așa cântă poetul care a jurat sub steagul austro-ungar... Dacă vânturi trec spre sora noastră Franța, pe pământul Ardealului ele se prefac în rugăciune: Doamne ajută-i, ei și neamului meu, care și-a legat nădejdea de ea și de aliații ei!

Sfânt Ardeal, Doamne să-ți audă rugămintea și să și-o împlinească!

*O mărturisire care ne face să înțelegem lipsa de patriotism a generațiilor de astăzi.*—Scrie d. C. Banu în „Flacăra” (n-r 19): «In tot timpul liceului nu știu dacă vre-odată ni s'a vorbit cu convingere, cu înflăcărare de patrie, de iubirea ce trebuie să-i purtăm, de idealurile naționale a căror candelă se cuvine s'o ținem pururea aprinsă».

Și totuși, România are de peste o jumătate de secol două universități, ministrii de culte, consilii de instrucție, inspecțori, comisii, examene etc., etc.

*Încă un orfelinat în Transilvania.*—Și Românii greco-catoicii au început o colecție în vederea unui orfelinat la Blaj. S'au strâns și acolo în timpul scurt de vre-o două săptămâni, peste 100.000 cor.

Dumnezeu să binecuvinteze osteneala inițiatorilor acestui așezământ umanitar și național.

*Trigonometria lui Gheorghe Lazăr.*—In ședința dela 22 I. c. a „Societății matematice” din București. d. Traian Lalescu, profesor-universitar, originar din Banat, a făcut o foarte interesantă comunicare despre manuscrisul lui G. Lazăr de Trigonometrie, scris la 1821. D-l Lalescu a arătat că din punct de vedere științific această carte, care e cea dintâi Trigonometrie românească, e la cîrmea științei aceluși timp. Lazăr nu pare un simplu autodidact în materia respectivă—cum de fapt era—ci face impresia unui om cu o pregătire specială cât se poate de temeinică. Lucrarea nu pare tradusă după Wolf, cum spune I. Eliad, ci cel mult prelucrată, însă cu multă pricepere. Terminologia lui Lazăr e surprinzător de modernă și de românească, în același timp. Limba e limpede și populară, ortografia foarte simplă.

Conferința d-lui Lalescu, care a desgrupat din noianul uitării o latură a vastei activități a lui Lazăr, a fost un modest omagiu adus memoriei deștefătorului culturii românești, cu prilejul împlinirii unui veac dela venirea lui în Țara Românească.

*Încă o victorie ungurească la Viena.*—Universitatea din Viena a hotărât înființarea unei catedre de limbile ural-altaice sau fino-ugrice cu deosebită considerare a limbii și filologiei ungurească. „Avându-se în vedere împrejurările de astăzi, această catedră, spune un ziar austriac, va fi ridicată la rangul uneia din cele mai importante catedre ale Universității” din capitala austriacă. După cuceririle făcute în Bankgasse și Hofburg această nouă victorie din splendorul palat universitar de pe Schottenring nu ne poate mira. Ungurii sânt pretutindeni în capitala austriacă. In curând va fi timpul să întrebăm dacă mai există și nemii în Viena?



„*Ramuri*“.—La Craiova a început să apară o nouă revistă politică săptămânală: *Ramuri*. Printre colaboratorii primului număr distingem pe d-nii D. Tomescu, H. Stahl și Arhim. Scriban. Din articolul-program, semnat de amicul nostru, d. Tomescu, reținem aceste rânduri: „Oricine va veni aici va trebui să aducă un suflet cutremurat, ca pentru vremea în care trăim, și o necontenită râvnă de a constrânge scrisul de astăzi să reprezinte toată măreția unui ceas de universală comojie morală“.

Noua revistă pornește la luptă sub același steag, cu noi, doar ordinea strategică e alta. Din motivul acesta poate că vom mai avea încă de furcă... Ceea-ce nu ne împiedecă să relevăm de pe acum gândul ei curat, scrisul ei clar, energic, plin de o îndrăznieală cinstită, și frumoasa formă literară în care pentru prima oară se îmbracă, la noi, o revistă politică. Dacă *Ramurile* va elimina din paginile sale hărțuiala cu politicianii, hărțuiala care nu se potrivește de loc cu măreția acestui ceas, ea va putea aduce un real folos cauzei noastre comune.

„*Deșteaptă-te Române*“ și „*Marselleza*“.—Reținem din „Naționalul“ (n-r 28) următoarele rânduri, cari dovedesc criminala lipsă de educație națională în capitala României. E vorba de un festival la teatrul „Carol cel Mare“. E de remarcat—zice „Naționalul“—o curioasă mentalitate: când s'a cântat „Deșteaptă-te Române“, o indiferență generală. La zuzul Marsellezei foată lumea s'a sculat în picioare și a aplaudat“.

*Iuliu Maniu—ofițer austriac*.—Cetim în ziarele de dincolo că valorosul bărbat politic „a terminat cu splendid succes școala de ofițeri din Sibiu și a fost dislocat iarăși la regimentul său de artilerie din Șuramare“.

Ce bucurie pentru Ungari că l-au putut izola, cel puțin în acest chip pe d. Maniu de frământările politice ale fraților noștri rămași acasă. Dar ce revoltaoare nedreptate pe de altă parte!

Să nădăjduim că ea se va răzbuna mai curând de cum cred dușmanii milenari ai neamului nostru.

*Greva studenților* a încetat cu ziua de Luni 15 Februarie. Soluțiunea ce s'a dat crizei dela Iași însemnează triumful desăvârșit al studenției și înfrângerea d-lui C. Stere și a nemșofiliilor săi colegi. D. Stere a încercat să înăbușească o mișcare generoasă cu mijloace prusace, nu siberiane cum s'a spus. Caracteristic pentru mentalitatea D-sale e faptul că, o zi înaintea de înfrângerea sa, dânsul făcea în „Universul“ socoteli, arătând cu cifre că marea majoritate a studenției e contra grevii și că din 1200 de studenți abea o zecime e solidară cu greviștii. Este aceeași socotșală pe care o făceau unii istorici demonstrând cu cifre neîndoloase că marea revoluție franceză a fost făcută contra voinței enormei majorități a poporului francez, că revoluționarii erau o infimă minoritate care nu a isbutit decât mulțămii unor împrejurări norocoase și fortuite. Și totuși revoluția s'a făcut. Nici un calul, al savanșilor, nu a putut să restabilească vechiul regim și să pule capul lui Ludovic XVI la locul de unde a fost ghilodinat. D. Stere nu și-a pierdut decât în sens figurat capul în această luptă. El i-a rămas pe umere ca să poată dovedi posterității că majoritatea studenției a fost cu dânsul și că, deși a fost învins, laurii victoriei i se cuvin D-sale...

*Cioelii literari*.—Regina Elisabeta a adornat în Domnul Joi dimineața la orele 8 și jum. Vineri, înainte de masă, băieții de Țigani, cari vând ziare pe străzi, strigau în urechile publicului de pe calea Victoriei: zece bani Moartea reginei Elisabeta, zece bani — și îi întindeau o broșură cu următorul titlu. „*Moartea M. S. Reginei Elisabeta a României (Carmen Spha)*. Viața, biografia (I), moartea și cântece de jale ale M. S. Reginei Elisabeta. Prețul 15 bani. Plocești, Tipografia „Concurența“, Vasile Dumitrescu. Reproducerea interzisă și a felului de aranjament!“

Dacă dai 10 bani pe această broșură, care a fost scrisă, tipărită și adusă la București în timp de 24 de ore, rămâi incremenit de lipsa de

scrupul a unor oameni cari fac speculă și din cele mai dureroase momente din viața unui popor. Pe lângă câteva pagini de proză, sunt câteva cu poezii de o totală lipsă de onestitate literară și de talent, făcute de Ilie Munteanu, publicist din Ploiești. Apoi patru pagini de reclame ca acestea: „In curând va apare volumul II cu cântece și cuplete senzaționale“, sau „A (!) sosit din străinătate 10.000 Duzin (!) cremă de ghețe (Cavaleru) sau „Vizitați select Cinema Grivița“, sau: In curând la Cinema Grivița sosește celebrul film Funerariile Reginei Elisabeta, apoi: „In curând va apare un nou volum cu biografia, memoriile și testamentul M. S. Reginei Elisabeta a României (Carmen Sylva)“ ș. a.

Ticăloasă lăcomie de bani și de gheșeft!

*Adevărul istoric asupra mitropolitului Meșianu.*—D-l Vasile Stoica, un tânăr profesor refugiat din Ardeal, cere în n-r 87 al ziarului „Naționalul“, să se spună adevărul despre oamenii mari cu prilejul morții lor. D-sa relevă faptul că despre mitropolitul Meșianu s'au spus numai lucruri bune cu prilejul morții lui trecându-se peste multele păcate pe care le-a făcut.

D-l Stoica are multă dreptate; d-sa însă nu trebuie să uite că nu necroloagele, scrise încă înainte de ce moriul s'ar fi coborât în mormântul care, pentru moment, ne face să uităm multe—nu aceste necroloage sunt chemate să facă biografia critică a celui dispărut. Aceasta e datoria posterității, care va judeca pe fiecare după toate faptele săvârșite. Ea îl va judeca și pe mitropolitul Meșianu, care de sigur că nu va ieși din fața tribunalului istoric, numai cu aprecierile ce i s'au adus în necroloage, ci cu răs-plata tuturor faptelor sale, bune și rele.

Vrea d-l Stoica să înceapă încă de acum, când abia s'au isprăvit necroloagele,—să scrie în mod critic despre mitropolitul Meșianu? Cu atât mai bine. De un lucru trebuie să fie însă cont fiecare om, care își lea a-supră-și această grea sarcină: să nu se pripească cu judecăți asupra unor fapte care n'au fost judecate în de ajuns. Aceasta nici în bine, nici în rău.

#### REVISTE ȘI ZIARE PRIMITE LA REDACȚIE

*Cultura Românilor*, revistă lunară, anul I No. 10—12 București.

*Viața literară*, revistă bilunară, an. II No. 3 Craiova.

*România-Mare*, ziar politic săptămânal, anul I No. 6, București.

*Unirea*, ziar politic săptămânal anul V No. 6, Iași.

---

---

# LIBRĂRIA PAVEL SURU

85 — Calea Victoriei — 85  
(vis-a-vis de Biserica Albă)

Are două secții:

I) **Librăria propriu zisă**, cuprinzând tot felul de cărți române și streine și în special de cuprins religios; tot felul de rechizite școlare. Librăria se însărcinează a procura orice carte română sau străină i s'ar cere. Autorii de cărți religioase sunt rugați să trimită librării operele lor spre a fi vândute.

II) **Secția cultului** conținând: vesminte bisericеști, candelу, potire, discuri, cădelnițe, icoane de tot felul simple și îmbrăcate și tot felul de obiecte bisericеști făcute din stofele și metalele cele mai fine. Prețurile mai avantajoase ca oriunde.

---

---

A apărut:

## ATACUL

însemnările din războiu  
ale unui soldat român din  
armata Austro-Ungară

de **Cassian R. Munteanu**

Prețul lei 1.50. — A se cere la toate librăriile din țară.

---

---

Abonați, cetiți și răspândiți

## „LIBERTATEA“ (DIN ARDEAL)

Cea mai bună gazetă pentru popor

Redactată de Părintele **L. MOȚA** (din Orăștie).

— Redacția și Administrația: București, Str. Fântânei 100. —

Abonamentul foii „Libertatea“, cu adaosul ei literar. Foia interesantă la un loc,  
este: lei 6 pe an, lei 3 pe 1/2 an.

---

---

---

---

Toate cererile de abonament, schimbările de adrese, reclamații asupra numerilor neprimite, plata abonamentelor se vor face la Administrația revistei: Craiova, Tipografia „Ramuri“, Str. Liceului No. 5.

---

---

**ABONAMENTUL :**

1 an — 10 lei

| 6 luni — 5 lei